

Абдикацията на Вилхелм II и обявяване на републиката

Ходът на Световната война разкрива нестабилността на монархическата система в Германия. Кайзер Вилхелм II все повече бива изместван на заден план, докато към края на войната личността на монарха вече не играе никаква роля. Така съвсем естествено след разпадането на старите управленски структури новата държавна форма на управление- републиката, за която никой не се е борил, бива наложена на немците. Тя бива възприета от обществото, сред което по това време царят неизвестност и несигурност, по-скоро като резултат от загубената война. На мястото на кайзера властта упражнява Върховното главнокомандване на армията и то фактически не е ограничавано от никого. Неговата военна икономика, която дава абсолютно предимство на потребностите на армията, определя вътрешното положение на Германия от „Гладната зима“ 1916/1917 г.

От друга страна, партиите от доста дълго време не могат да приемат без възражения ставашото от ден на ден все по-безнадеждно военно положение на страната. Въпреки тяхното парламентарно безсилие, което отчасти те сами са си причинили, те настояват за превес на политическите решения пред чисто военните такива. През месец юли 1917 г. от раздробените фракции на Социалдемократическата партия и Центъра се образуват „Междуфракционен комитет“, който настоява за незабавно прекратяване на войната и реформа на конституцията. 14-те точки на американския президент Уилсън, които стават популярни в началото на 1918 г. засилват стремежа към основополагаща реформа на конституцията на Райха. Октомврийската конституция от 1918 г. все пак не успява да спре разпадането на монархическата система.

Кайзер Вилхелм II сам подготвя пътя на диктатурата на Върховното главнокомандване, като безусловно се подчинява на исканията му. На 3 октомври 1918 г. последен канцлер на кайзера става либералът принц Макс фон Баден. Образованият от него кабинет се опира на Центъра, Социалдемократическата партия, Народната партия за напредък и първоначално представлява мнозинството в Райхстага.

С помощта на това мнозинство на 28 октомври с.г. Райхстагът приема изменения в

конституцията, според които канцлерът и правителството не зависят вече изключително от кайзера, а се нуждаят от доверието на Райхстага. С това се поставя краят на директното влияние на кайзера върху изпълнителната власт и съответно въвеждането на парламентарна система. Все пак реформата идва твърде късно. Дори премахването на изборителното право, основаващо се на 3-те класи в Прусия не може да успокои все по-ясно изразеното искане за абдикация на кайзера. В отговора си на предложението за мир на Германия, американският президент Уилсън поставя като основно изискване за започването на преговори за мир промяната на фигурата, стояща начело на Райха. Вилхелм 2 все пак се колебае дали да абдикира, въпреки че дори и Върховното главнокомандване го принуждава да направи това.

На 9 ноември 1918 г. принц Макс взема сам решението и оповестява абдикацията на кайзера, който в това време се е оттеглил във военната главна квартира в Спа (Белгия). Социалдемократическата партия (СДП) не заема твърда позиция, а стои между двата фронта. От една страна партията още от XIX век има претенции да води революционните маси, а от друга е взела властта благодарение на участието си във все още монархическото правителство след промяната на системата. Социалдемократите имат за цел да спечелят властта в рамките на настоящите конституционни отношения. Техните водачи Фридрих Еберт и Филип Шайдеман молят канцлера Макс фон Баден да им предаде властта на правителството, тъй като тяхната партия представлява волята на мнозинството от народа.

Докато СДП се стреми към запазване на монархията, на 9 ноември с.г. Карл Лийбкнехт, водач на радикалите обявява „свободна социалистическа Република Германия” по примера на болшевиките в Русия. Стига се до съревнование кой първи ще успее да упражни влияние върху масите и ще постигне по този начин подкрепата им. Затова Филип Шайдеман, за да изпревари Лийбкнехт, без уговорка и предупреждение на ръководството на СДП провъзгласява от своя страна „Република Германия”.

Никой не предприема действия, за да спаси монархията. Дори Върховното главнокомандване е готово да остави кайзера да падне от власт и да управлява по-нататък със съвместните сили на СДП. На 10 ноември 1918 г. Вилхелм II се отправя към Холандия, откъдето на 26 ноември официално съобщава своята абдикация.

След избухването на революцията политическото положение в края на октомври не е окуражително. Революцията и примирието успяват да примирят разцеплението между социалдемократи и независими социалдемократи. Представителят на социалдемократическото мнозинство Фридрих Еберт приема поста на райхсканцлер от

принц Макс фон Баден и съответно да сформира правителство- Съвет на народните депутати, с по трима представители от двете партии- Барт, Хаасе, Дитман от независимите социалдемократи и Еберт, Шайдемман и Ландесберг от СДП. Това обединение, обаче, много скоро се разрушава и противоречията се проявяват отново с пълна сила. Докато мнозинството от социалистите се обявява за незабавно свикване на народно събрание чрез провеждане на всеобщи, равни, тайни и преки избори с цел изграждане на една демократично-парламентарна правова държава, независимите социалдемократи искат да укрепят създаденото от революцията съотношение на силите, за да изградят социалистическа република след свикването на национално събрание. Срещу двете групи се обявява създадената през 1917 година, от Карл Лийбкнехт, син на съучредителя на социалдемократическата партия и полската социалистка Роза Люксембург, група „Спартак“, която се стреми към изграждане на диктатура на пролетариата.

Председателят на Съвета на народните депутати Фридрих Еберт успява да се наложи в новоизбухналия конфликт. Той е отявлен противник на драстичните промени и остава в немската история като разумен и умерен политик. Благодарение на тези свои качества той съумява далновидно да оцени, че границите на революцията от 1918/1919 г. са твърде стеснени, потенциалът ѝ е твърде скромнен поради липсата на революционни сили и цялостната нищета и криза, в които е потънало окаяното немско население след изтощителната война.

По това време синдикатите, които се възприемат като избрано представителство на работническото съсловие, показват готовност да предадат управлението на заводите на досегашния управляващ слой в замяна на признаване на конкретните им искания, свързани с работното време, условията на труд и работното възнаграждение. Това е една от причините Ф. Еберт да смята, че всяка радикална промяна и всяко крайно решение трябва да се изключат от възможностите за разрешаване на проблема. Едновременно с това синдикално решение бива приет опит за постигане на социално равновесие между големия лагер на работниците и работодателите, с което се създава нов общественополитически момент, който намира израз в създаването на 15 ноември 1918 г. „Централна организация за сътрудничество между работници и работодатели“. Тук е моментът да се отбележи, че работниците представляват едва една трета от населението на Германия и за разлика от Русия не могат да се обединят със селяните, тъй като самото селско население в Германия никога не се е присъединявало към социалистическото движение в областите, където то преобладава и е в твърде зависимо положение на земеделски работници. Решаващ момент за победата на Еберт, наред със съюза между работодатели и наемни работници е фактът, че мнозинството от социалистите е решено да се увери в подкрепата на армията, на нейния офицерски корпус и чиновниците ѝ. С тяхна помощ те могат да ограничат разпространението на революцията в социално-икономическата област. Същевременно това решение определя и привличането на свързаните с традициите, чужди и враждебни на

републиката елементи в новосъздадената държава.

Социалистите революционери обаче, здраво се придържат към своите собствени цели и не могат да бъдат разубедени и от решенията на мнозинството във войнишките и работнически съвети. Тримата представители на независимите напускат правителството и биват заместени с депутати от редиците на социалдемократическата партия. На 30 декември 1918г. конгрес на група „Спартак” в Берлин разцеплението на работническото движение се задълбочава, след като радикалите под ръководството на Карл Лийбкнехт и Роза Люксембург, както и на представителя на Ленин Карл Радек, създават Комунистическата партия. След това те обявяват правителството за свалено и по този начин слагат началото на един безнадежден бунт с избухването на 6 януари на въстанието под ръководството на група „Спартак”. Този бунт, както по-късно и въстанието в Хамбург и просъществувалите за кратко време съветски републики в Мюнхен, Брауншвайг и Бремен биват жестоко потушени от намиращите се в подчинение на социалдемократите от мнозинството и член на Съвета на народните депутати Густав Носке, създадените от остатъците на старата армия доброволни обединения.

Въпреки всички тези опасности провеждането на постановените от Всеобщия конгрес на работническите и войнишки съвети избори за конституционно Народно събрание е възложено още на 19 януари 1919 г. В изборите взимат участие социалдемократите, независимите социалдемократи, Партия на центъра, Баварска народна партия, произлизащата от някогашната Прогресивна партия Германска демократична партия, Германска народна партия-поддръжник на монархическото крило на по-ранната Националлиберална партия, и произлизащата от консервативните и народняшки групи Германска национална народна партия. Комунистите изобщо не участват в изборите.

На изборите, проведени с участието на 83 % от населението, почти 4/5 от всички гласове получават социалистите, демократите и центристите -партиите, които от 1917 г. за първи път, техни депутати в Райхстага се обединяват в интер-фракционен комитет, издигат идеята за парламентаризиране на Германия. Социалистическата партия е най-силната партия, но въпреки огромния брой спечелени гласове не постига желаното и необходимо мнозинство. С 37,9% от подадените гласове тя е задължена да разчита на съвместна работа с Партията на центъра и Германската демократическа партия. Те образуват Ваймарската коалиция, зад която фактически стоят 76,2% от избирателите. Така немският народ недвусмислено се обявява срещу съветската система и срещу социализирането, но и срещу връщането на монархията. Това решение става възможно благодарение на борбеното демократическо поведение на социалдемократическото ръководство, зад което с помощта на синдикатите застава болшинството от работниците.

Създаване на Ваймарската конституция и подписване на договора от Версай

На 6 февруари с.г. се свиква националното събрание във Ваймар, който символизира хуманистичното наследство на немската класика, а и в това време в Берлин царят заплашителни безредици. Депутатите избират за президент Фридрих Еберт, който предава властта, която досега е упражнявана от Съвета на народните депутати на Народното събрание.

След като на 16 февруари Социалдемократическата, Германската демократическа и Партията на центъра формират държавния кабинет начело с канцлера-социалдемократа Филип Шайдеман, Националното събрание започва обсъжданията на бъдещата държавна конституция, която накрая бива гласувана поименно от депутатите на 31 юли и обявена от президента на 11 август 1919 г.

Конституцията бива създадена във времето на най-тежката досега криза на нацията и е силно повлияна от идеите на 1848 г. Чрез нея се прави опит да се гарантира демокрацията в цялата империя и в отделните ѝ провинции. Новата република се основава на принципа на народния суверенитет. Тя запазва името си германски Райх, но избира черно-червения-златен символ, с който са свързани идеалите на революцията от 1848 г., а не черно-бяло-червения символ от времето на Бисмарк.

Все пак, обратно на предвиденото ново разделение на държавата на еднакви по големина провинции, което ще доведе до ликвидация на пруската държава, бива запазена държавната структура от времето на Бисмарк. С цел да бъде съхранено единовластието, Райхът запазва надмощието си над провинциите. Все пак традиционните права на отделните държави в Райха са запазени, а унитарните се засилват. Жените получават всеобщо, равно и тайно право на глас. Демократичният характер на конституцията бива допълнително засилен от правото на плебисцит и референдум. Създателите на Ваймарската конституция включват към творението си един специално изготвен каталог, съдържащ основните права, защитаващи свободата и правото на личността, църквите и социалните групи. Те гарантират още свободата на обединенията, събранията и петициите, свободата на вероизповеданията и

убежденията, както и свободата на науката и независимото правораздаване. Каталогът взема под внимание социалните и стопански интереси на работниците и служещите, съдържа клаузи за защита на брака и семейството и охраната на човешката работна сила, въвежда и социалнополитически права и задължения върху собствеността,.

В сравнение с органите на държавата- президент, имперски съвет и имперско правителство- Райхстагът е представителния орган на народа и поради тази причина носи неговия суверенитет. Райхстагът отговаря за законодателството, пред него се отчита правителството и единствено той има правомощията да сменя доверието от канцлера или министрите, както и да иска оставката им. Президентът бива избран директно от народа един път на всеки 7 години и представлява държавата във външнополитически план, както и назначава и уволнява държавните чиновници и офицерите и има право на извънредни действия за защита на вътрешния мир и обществен ред.

Става ясно, че избраната пропорционална система няма добра приложимост в конкретната обстановка в Германия, тъй като безбройните дребни партии правят все по-невъзможни съществуването на сигурни и ясни правителствени мнозинства, каквито са необходими по това време на страната. Поради тази причина чрез закона за извънредни действия политическата отговорност е прехвърлена на президента, а това по-късно довежда и до разпадането на парламентарната система на Ваймарската република.

Докато се изграждат новия ред в републиката, пред управниците на Германия се изправя още едно трудно за разрешаване предизвикателство. Те трябва да обмислят условията, при които съюзниците смятат да им дадат мир. Тези условия са тежки и коренно се различават от 14-те точки на Уилсън, приети от немците при сключване на примирието.

По нареждане на съюзниците от Германия е отнета една осма от нейната територия от запад, изток, север и юг с общо 6,5 милиона население, една четвърт от въгледобива, три четвърти от рудните находища и около половината от нейните предприятия за производството на чугун и стомана. Те постановяват окупирането на левия бряг на р. Рейн за пет до петнадесет години и демилитаризирането му за продължителен период от време, съкращават войската ѝ до 100 хил. души, флота до 15 хил., конфискуват всички търговски кораби над 1600 брутотегистър тон и половината от корабите между 1000 и 1600 брутотегистър тон, настояват за висок размер на репарационните плащания в стоки, между които материали за железниците, презокеански кабел,

дървесина и добитък, както и за парични военни обезщетения в установен размер и за определен период. Областта Саар е поставена за 15 години под управлението на комисия от Обществото на народите, а нейните находища- експлоатирани от Франция. Трябва да се отбележи, че Германия първоначално не е включена в дейността на Обществото на народите, което започва своята дейност на 20 януари 1920 г. в Женева.

На практика немската делегация под ръководството на външния министър Улрих фон Брокдорф-Ранцау не получава право да участва в изработването на договорите. Подобно на останалите победени държави тя е изправена пред свършен факт. Клемансо, който връчва текста на договора уведомява делегацията, че „не е нито мястото, нито времето за излишни думи“.

След като немската общественост се запознава с текста и условията на договора избухва страстна дискусия за това дали изобщо един такъв мир би бил приемлив. Първоначално всички партии са решени да го отхвърлят, което подтиква правителството да се откаже да постави искания под подпис под Версайския договор. В последствие кабинетът се вижда принуден да отстъпи, защото на 16 юни съюзниците ултимативно настояват пред Германия в срок от една седмица договорът да бъде приет и заплашват с възобновяване на войната, продължаване на блокадата и окупиране на страната. Върховното главнокомандване разбира безизходността на ситуацията и обяснява, че възобновяването на военните действия е напълно безперспективно начинание. Националното събрание упълномощава новосъздаденото правителство, включващо представители на Социалдемократическата партия и Партията на центъра да подпишат безусловно наложения мирен договор.

На 28 юни договорът най-накрая е подписан от райхсминистрите Херман Мюлер и Йоханес Бел в Огледалната зала- по ирония на съдбата същата зала, в която Бисмарк тържествено обявява преди половин век създаването на империята. Договорът влиза в сила от 10 януари 1920 г.

Клаузите на Версайския договор накърняват тежко националното чувство на немците и борбата за изпълнение на тези клаузи отново изкарва на преден план враговете на републиката. Правителството е принудено да намали армията до 100 хил. офицери и войници, но група военни се обединяват в доброволчески корпус, който се противопоставя на ликвидирането на своите съединения. Те се опитват чрез открит метеж да заграбят властта, окупират Берлин и съставят ново правителство под ръководството на източнопруския генерален областен директор Болфганг Кап. Към този пуч се присъединяват в голямата си част и въоръжените сили на Източна

Германия. Имперското правителство бяга първоначално в Дрезден, а после в Щутгарт. Ръководството на имперската армия начело с генерал-полковник Ханс фон Зеект се противопоставя на едно активно противодействие на бунтовниците, но отхвърля бунта като такъв. Генералната стачка и отказът на министерските чиновници да действат с държавни изменници водят до приключването на бунта още на четвъртия ден. Авторитетът на републиканското правителство е сериозно накърнен и това дава тласък на комунистите, които от своя страна се опитват да завземат властта в свои ръце. Кървавите размирици биват потушени едва след дълги битки и то с активната помощ на имперските войски и подразделенията, които малко преди това участват в бунта на Кап. Доверието на гражданите в правителството и в парламента, изготвил новата конституция, обаче е трайно накърнено. На изборите, проведени на 6 юни 1920г. Ваймарската коалиция изгубва мнозинството от гласовете си. Печелят десните и леви сили. Имперската армия укрепва своето положение като „държава в държавата” вследствие на голямата грешка на правителството да я използва срещу въстаниците.

Така постигнатото широко демократично съгласие, което обединява немците непосредствено след военното поражение в името на едно изпълнено с надежди ново начало се оказва безсмислен резултат от кризата. Обединяването на демократичните сили, постигнато от първия тласък, е погубено от събитията във Версай, растящата разруха и стопанските трудности. Партиите, чиято задача е да намерят обща политическа цел, са идеологически обвързани и насочват усилията си към постигане на своите краткосрочни интереси. В началото на 20те години политическото убийство в Германия се превръща в оръдие, което все по-безогледно се използва от радикално-националистическите десни кръгове в изпълнената с омраза атмосфера на тези години. Още през 1919г. техни жертви стават изтъкнатите комунисти Карл Либкнект и Роза Люксембург, както и министър-председателя на баварското революционно правителство Курт Айснер. Те убиват също и двамата заслужили политици, които спомагат Германия да преодолее най-тежкото си поражение-Матиас Ерцбегер и Валтер Ратенау. И двамата, обявени извън закона, като ноемврийски престъпници изкупуват наследството за което са виновни точно тези , които са си присвоили правото да съдят.

Този националистически фанатизъм се разгаря отново, когато съюзниците определят немските репарации на общата сума от 132 милиона златни марки. Ако досега дясната преса очерняла демократите като „продажници на победата, продължители на войната и продажници на мира”, то сега тя се заема да сипе хули по тях, обвинявайки ги, че са извършили „продажба на Германия”. В действителност немското правителство се подчинява на исканията на победителите едва, когато френските войски настъпват до самата Рурска област в Дюселдорф, Дуисбург и Рур и в един ултиматум заплашват Германия с окупация на цялата Рурска област.

Опитите да се уредят наложените от държавата репарационни задължения водят до ускорено обезценяване на марката. Започналият още по време на войната инфлационен процес вследствие на направените държавни заеми за финансиране на военните действия се превръща в галопираща инфлация. Спестените поради липса на стоки за потребление в годините по време на войната пари губят стойността си, което кара широките кръгове от немското население и по-специално средната класа да изразходват резервите си.

Гражданите губят доверие и във финансовата солидност на държавата, поради обезценяване на военните заеми. Тъй като, от една страна правителството не иска да преустанови репарационните плащания, страхувайки се от санкциите на победителите, от друга страна обаче, не се осмелява да повиши платежоспособността си чрез суров дефлационен курс с повишени данъци, намаление социални плащания и замразяване на заплатите и цените, страхувайки се от размирици и преврат вътре в страната, инфлацията се развихря неимоверно. Така на международния пазар немската национална валута пада от 1919 г. до средата на 1921 г. от 8,9 марки за долар на 56 марки за долар, а от юли 1921 г. до края на годината от 76 марки до над 191 марки за долар, а от тогава до януари 1923г. до 17 972 марки за долар, като във висшата точка на инфлацията на 15 ноември достига астрономическата сума от 4,2 билиона марки за долар. Рязкото падане на валутния курс води до безкрайно увеличаване на цените. Стоките стават все по-малко, още повече след като през август 1922 г. неплатежоспособният Райх отлага плащанията в брой, като в замяна на това трябва да достави голямо количество стоки. След като Германия в крайна сметка закъснява с предаването на стоките, на 9 януари 1923г. комисията по репарациите установява, че Райхът не е изпълнил своите задължения и преднамерено е нарушил Версайския договор.

Френският министър-председател Реймон Поанкаре, непримирим противник на Германия, използва този повод, за да принуди империята към изпълнение на договора чрез политика на продуктивни гаранции. С гласовете на Италия и Белгия той успява да се наложи срещу възражението на Англия и да изпрати една френско-белгийска инженерна комисия, която трябва да инспектира стриктното изпълнение на поставените от комисията по репарациите доставки и до осигури редовни плащания. За да охраняват тази цивилна комисия, френски и белгийски войски окупират цялата Рурска област.

Действащото от ноември 1922 г. правителство, състоящо се от представители на Германската народна партия (ГНП), Германската демократическа партия (ГДП),

Партията на католическия център (ПКЦ), Баварската народна партия (БХП) и безпартийните, начело с Вилхелм Куно, представител на стопанските кръгове в качеството си на канцлер преустановява репарационните плащания към Франция и Белгия. То отзовава немските посланици от Париж и Брюксел и нарежда започването на пасивна съпротива в окупираните области. На чиновниците и на железопътните работници е наредено да не участват в планираното стопанско ограбване на Рурската област. Французите реагират, като изселват железничарите от окупираните области, слагат под възбрана производствените предписания и повеждат процеси срещу водещите индустриалци. Противоречията се задълбочават и от двете страни. Засилва се впечатлението на немски народ, че от страна на Франция става въпрос не толкова за финансова операция, колкото да анексира левия бряг на Рейн и така да постигне това, за което напразно се надява Поанкаре през 1918 г. Когато в крайна сметка, в противоречие с нарежданията на имперския кабинет, радикал-националистическите кръгове преминават към жестоки саботажни акции, напрежението се изостря до крайност. Немското стопанство колабира, а парите губят всякаква стойност.

На 26 септември с.г. правителството капитулира и прекратява пасивната съпротива, за да предотврати пълното политическо и стопанско унищожаване на държавата. Новото правителство се сформира през август и е съставено от председателя на Германската народна партия Густав Щреземан и съставено от представители на една широка коалиция от Социалистическата партия на Германия, Германската демократическа партия, Партията на центъра и Германската народна партия. То декларира готовността си да се справи с проблема в Рур.

Хората в Германия обаче са безпомощни пред ширещия се хаос и изпадат в дълбоко отчаяние. Инфлацията води работниците и представителите на средната класа до мизерия и лишения, докато спекулантите, предприемачите, занимаващите се с износ и някои едри капиталисти извличат чудовищни печалби. Десни и леви демагози използват всеобщото плачевно положение и Германия попада в най- дълбоката криза след катастрофата от 1918 г.. В Саксония и Тюрингия, където ГСПД и ГК печелят мнозинство на изборите за ландтаг през 1923 г., избраните правителства сформират пролетарски военни части и насочвайки вниманието си към процеса на социализиране, заплашват не само единството на Райха, но и силната, опираща се на широка коалиция с буржоазните партии позиция на Социалдемократическата партия на Прусия. Въз основа на наредено от Щреземан и одобрено от Еберт съдебно решение, имперските войски окупират двете провинции, свалят саксонското правителство и чрез своите действия успяват да изгонят комунистическите министри от кабинета на Тюрингия. Комунистическото въстание в Хамбург също е потушено от намиращата се под влиянието на социалдемократите полиция.

В западната част на империята сепаратистите, подкрепяни от френското командване, обявяват Рейнска република в някои рейнски градове от Аахен до Кобленц и се опитват да създадат и Пфалцка република в Пфалц. Но тези като цяло непопулярни сепаратистки прояви се провалят поради съпротивата на населението, което в по-голямата си част е вярно на Райха. В Бавария, убежище на десните екстремисти и защитници на народността дух, местното правителство обявява извънредно положение след преустановяване на пасивната съпротива в Рур и избира председателя на правителството в Горна Бавария- Густав фон Кар за генерален държавен комисар с диктаторски пълномощия. Има опасност под ръководството на Кар отделните немски сили, работещи за възстановяването на баварската монархия, да се обединят с представителите на стремящия се към централизъм революционен национализъм. Без да оценят правилно всеобщото положение, ръководени от Хитлер националсоциалисти подготвят заедно с другите националистически обединения и Лудендорф поход към Берлин, подобно на направения от Бенито Мусолини поход към Рим. На един голям митинг на 8 ноември, в разгара на преговорите, Хитлер се опитва да принуди баварското правителство към всеобщи действия. Накрая той обявява баварското правителство, имперското правителство и президента на Райха за свалени и определя самия себе си за бъдещ райхсканцлер и президент на империята. След първоначално колебания баварското правителство се противопоставя на тези действия, така че след кратък сблъсък с полицията на 9 ноември първият опит за завземане на властта от националсоциалистите се проваля напълно. Лудендорф се предава на полицията. Хитлер, който бяга, е хванат два дена по-късно и по време на един скандален, предубедено проведен процес получава минимална присъда. Правителството забранява и двете екстремистки партии-на националсоциалистите и на комунистите, което води до прекратяване на острата криза, но не спира атаките на определящите се като дясно радикално движение националсоциалисти и на комунистите срещу държавата.

Истинско успокояване на обстановката настъпва едва когато Щреземан успява да въведе нов валутен курс и да стабилизира марката. Опирайки се на поземлената собственост, търговията, индустрията и банките и на златното покритие, той слага край на инфлацията чрез ограничаване на паричните разходи на сумата от 3200 милиона райхсмарки и отново възстановява доверието в немската валута. В действителност това оздравяване на валутата не минава без жертви. 300 000 чиновници , служители и работници на Райха са уволнени, а държавните разходи са ограничени до границата на социалната търпимост. Печеливши от валутната реформа обаче са индустриалците, селяните, притежателите на недвижима собственост и преди всички държавата. Всички те с отърват с един замах от своите задължения. Военните дългове на стойност от 150 милиарда златни марки падат на стойност 15,4 пфенига и лишават тези, които някога дали тази сума чрез подписка за военни заеми , от техните придобити с труд спестявания. Все пак трябва да се отбележи, че републиката и единството на Райха наистина са спасени. Германия успява да устои на следните опасности: инвазията в Рур, комунистическото въстание в Саксония и Тюрингия; пуча на Хитлер в Бавария; невиджаната досега стопанска криза; сепаратисткото движение в Рейнска област.

Период на отслабване на напрежението

След Ерцбергер, Ратенау, Еберт и Мюлер, Щреземан е поредният политик, на когото партиите отказват да окажат дължимото признание. Социалдемократите не искат да му простят, че той действа по-предпазливо срещу дясно радикална Бавария, имайки предвид въоръжените сили, отколкото срещу ляворадикалното правителство в Средна Германия; немските националисти му се сърдят, защото прекратява борбата в Рур, а комунистите, защото без колебание потушава техните въстания. Щреземан повече не е назначен за председател на правителството, но в бъдеще, до своята смърт през октомври 1929 г. изпълнява длъжността на външен министър.

Непосредствен резултат от стабилизирането на немската валута още в края на 1923 г. е настъпването на стопанско и политическо отслабване на напрежението. Стопанското успокоение е съпроводено с политически мир. Вече не се говори за диктатура и дори най-крайните партийни крила за момент престават да предизвикват безредици.

През пролетта на следващата година положението в страната се стабилизира още повече. Това става, когато след провала на френската политика, провеждана от Поанкаре в Рур, в края на 1923 г. е одобрено извършването на проверка на немската платежоспособност от една международна експертна комисия с участието на Америка. Дейността на тази комисия, заседаваща в Лондон под председателството на американския banker Чарлс Г. Друс е облекчена, тъй като стремящите се да достигнат баланс леви кабинети, както в Англия, така и във Франция се сближават с правителството и одобряват уреждането на репарационни плащани от стопанска гледна точка.

Изхождайки от принципа, че немският бюджет трябва да се изравни, а платежният баланс трябва да бъде активен, новият платежен план предвижда бавно повишаване на немските годишни платежни вноски на сума от 2,5 милиона германски марки. Освен това планът отпуска международен заем от 800 милиона марки за изравняването на баланса, идващ на първо място от вноските на Съединените щати. В действителност този международен контрол ограничава суверенитета на Германия и страната в принудена

да въведе пътен данък като гаранция за заема, както и да одобри задълженията по дълга за имперските железници и своята промишленост.

Въпреки тази жертва, държавата обявява готовност да приеме този план, който е одобрен дори от част от немските националисти в Райхстага. Скоро към страната потича чуждестранен капитал, предимно американски, който наред с репарационните плащания прави възможно и извършването на така необходимото след войната и инфлацията модернизиране на промишлеността. Едновременно с това потокът от капитали облагодетелства страните и общностите, които отпускат краткотрайни заеми в голям размер и за дълъг период. Немското производство се увеличава значително, а безработицата спада. Но също така нарастват и общите лихвени задължения, които заедно с възникналата през адапционния период криза водят до многобройни финансови фалити. Въпреки това в най-общ план немското стопанство започва отново да просперира. Загубата на голям брой суровинни находища вследствие на Версайския договор в преодоляна бързо чрез преминаването от тежки към леки метали, от каменни към кафяви въглища и чрез увеличаване на потреблението на електрическа енергия. Големите концерни като И.Г. Фарбениндустри и Обединените стоманени заводи отново правят Германия конкурентноспособна спрямо останалите индустриални държави. Голям прогрес е отбелязан с изграждането на търговски флот, силно редуциран от страните-победителки, и на общ въздушен транспорт. Германският Райх успява да се нареди в списъка на страните със световни технически постижения с рекордното плаване, извършено от луксозния параход „Бремен“ до Ню Йорк, първото преминаване на Атлантическия океан в източно-западно направление от летеца Херман Кьол и със световния полет на въздушния кораб „Граф Цепелин“ през 1929 г.

Подобно на стопанството, провинциите и общините също развиват нови дейности, строят се улици, училища, игрища и спортни площадки и се увеличават мероприятията, свързани със социалното осигуряване. Изградени са детски ясли, детски домове и ваканционни колонии, а градските социални служби увеличават грижите за нуждаещите се. Райхът приема Закон за създаване на бюра по труда и Закон за обезщетенията при безработица, както и като цяло принципа на осигуряването, и заменя искането за подкрепа на социално слабите с полагащото се на всеки право на подкрепа.

Жизненият стандарт на населението обаче почти не се променя. Реалните заплати се вдигат съвсем слабо, а полагането на наднормен труд, изискван от предприемачите, води до остри конфликти с профсъюзите, които настояват за спазването на нормален осемчасов работен ден при всякакви обстоятелства. Продължаващият недостиг на капитали и повишаващото се натрупване на дългове към чужбина обуславят нарастващата зависимост от международно обръщение на капитали, което все повече се отразява върху нивото на инвестиции в индустрията. Освен това след 1927 г. дялът

на селското стопанство във възхода на промишлеността става все по-малък. Не особено устойчиви, наченките на стабилизиране в Германия не успяват да достигнат до нивото на общия стопански напредък. Техният временен характер проличава по-късно, през 1929 г., при избухването на световната стопанска криза, а постигнатият стопански разцвет се оказва привиден.

Тежка загуба за републиката става смъртта на 55-годишния Фридрих Еберт на 28 февруари 1925 г. Без да постигне разбирателство с по-голямата част от работничеството този държавник, спасил буржоазното общество, не успява да спечели самата буржоазия за новата държава.

Напротив сега тази буржоазия избира за президент на империята генерала, с чиято личност се свързват най-ярките спомени за едно величествено минало: фелдмаршал Паул фон Хинденбург, победителя от Таненбург и началник на върховното главнокомандване на армията по време на световната война. Фактът, че в крайна сметка той е победен във войната, е игнориран. Неговият авторитет и упорството на комунистите, които подкрепят своя кандидат и след първия изборен тур и се отказват да изберат за райхспрезидент предложения от социалдемократите, Германската демократическа партия и центъра депутат от центристката партия райхсканцлер Вилхелм Маркс, осигурява изборна победа за кандидата на десните партии. Без съмнение монархистът Хинденбург удържа клетвата, дадена пред републиканската конституция и изпълнява лоялно своите служебни задължения до повторното избиране през 1932 г. Самият той никога не проявява положително отношение към републиката и винаги симпатизира на десните. Той се оказва недорасъл нито физически, нито духовно за своята служба.

С избора на Хинденбург е извършен ясен обрат на мнозинството от немската буржоазия надясно и стаената вражда на свалената класа получава нов тласък.

След като Германия започва да води активна външна политика още през 1922 г. и успява да излезе от своята външнополитическа изолация чрез сключения на основата на взаимно равноправие договор със Съветския съюз в Рапало, който урежда всички претенции между двете сили, възникнали по време и след войната., Щреземан предлага пакт и на Франция, Англия, Белгия и Италия. При това немският външен министър се ръководи от мисълта, че Германия трябва да удовлетвори потребността на Франция от сигурност, докато се смекчат немско-френските противоречия и Германия достигне своето положение на велика сила.

В съгласие с тази ревизионистична от самото начало до края политика Германия от сега нататък признава по същество наложената от Версайския договор западна граница, чиято ненарушимост е гарантирана от сключените през октомври 1925г. Локарно договори от страна на Англия, Белгия, Полша, Чехословакия. Райхът се съгласява и с трайното демилитаризиране на Рейнска област. Всички конфликти в бъдеще трябва да се уреждат от арбитражен съд. Но Щреземан отхвърля исканото от Франция подобно определяне на източната граница, тъй като според него Германия трябва да има възможност да постигне промяна на източната граница по пътя на мирни преговори с Полша.

Висша точка на немско-френското сближаване са проведените през септември 1926 г. в Тоари разговори между Щреземан и френския външен министър и някогашен министър-председател Аристид Бриан, на които е обсъдено общо уреждане на немско-френските отношения чрез интензивна съвместна стопанска дейност, чрез решаването на въпроса за Саар и чрез ускорено напускане на Рейнската област. Всъщност тези разговори остават без конкретен резултат. А и тепърва започват да се появяват все повече реакциите от договора в Локарно. След като французите напускат Кьолнската зона още на 1 февруари 1926 г. , освобождаването на остатъка от окупираната от тях територия е извършено през 1929 и 1930г. и не поради позицията на Бриан, който също като Щреземан страстно желае сближаването между двата народа, а поради противопоставянето на неговите съотечественици. Те не могат бързо да преодолеят недоверието си спрямо източния си съсед.

Пряк резултат на политиката от Локарно е встъпването на Германия в Обществото на народите и получаването на едно постоянно място в съвета на Обществото малко преди подписването на тези договори.

Като гаранция за продължителността на този мир трябва да послужи на първо време проектираният от Бриан пакт между Франция и САЩ за заклеяване на войната, който е превърнат от американския държавен секретар Франк Белингс Келог в световен договор. На 27 август 1928 г. 15 държави подписват споразумението в Париж и обявяват „тържествено от името на своите народи, че те осъждат войната като начин за решаване на международните конфликти и я отхвърлят като средство на националната политика в отношенията между тях” и „ че уреждането на всички спорове или конфликти, които биха могли да възникнат помежду им, независимо от техния вид и произход, не трябва да се решават по никакъв друг начин, освен чрез мирни средства...”

Решимостта на Щреземан да сближи народите помежду им и да изглади техните противоречия в крайна сметка води отново до включването на държавата като пълноправен член на Общността на нациите след годините на войната и напрежението на следвоенния период. Сега Германия има форум, където в кръга на равноправни партньори могат да се договорят все още неизяснените въпроси за разоръжаването, репарациите и проблемите на малцинствата. Щреземан успява да подобри в още по-голяма степен отношенията със Съветския съюз в духа на Рапало със сключения през април 1926 г. договор за мир, неутралитети търговска дейност. Но всички тези външнополитически успехи на републиката не допринасят за желаната вътрешнополитическа стабилизация. Вместо признанието, което трябвало да получи политиката на Щреземан, немската политическа сцена е повлияна от острата вътрешнополитическа борба за признаване или отричане на този политика.

Избирателната система, разединението в умерения център и противоположните интереси на многото партии не позволяват постигането на стабилни управленски мнозинства след провалянето на Ваймарската коалиция, така че в периода от февруари 1919 г. до януари 1921 г. се сменят 21 различни имперски правителства. Така умерените социалистически и буржоазни партии се отказват от всякаква възможност да се преборят с влиянието на екстремистите, които изобщо не престават да действат. След като стопанската криза се изостря и надеждите, които се свързват с Локарно и встъпването на Германия в Обществото на народите, се сбъдват само отчасти и колебливо, тези екстремистки сили се надигат отново, укрепват бързо и стават готови за бора, като поставят край не само на постигнатото от Щреземан отслабване на напрежението, но в крайна сметка унищожават републиката.

След като малко преди смъртта на Щреземан немските годишни плащания са утвърдени отново в размер на около 2 милиарда марки за период от 59 години на една конференция в Париж под ръководството на американския управител на стопанството Оуен Д. Янг, сред немската общественост избухва ожесточен спор. Немските националисти, националсоциалистите и Съюзът на бившите немски фронтовици „Щалхелм“ чрез безскрупулна демагогия налагат провеждането на всенародно гласуване срещу приемането на този план и срещу т.нар. „заробване“ на немския народ. Но след като необходимата 1/3 от гласовете не е достигната, имперското правителство приема плана. Тъй като този път кредиторите по репарациите се отказват да поискат залог за плащанията, постигнатият стопански и финансов суверенитет на Райха успява да се съхрани. Непосредствените задължения, които този план възлага на Германия, са по-малки от досегашните. Освен това преговорите, в които правителството участва за първи път, прокарват пътя за извършването на една по-късна ревизия на немските репарационни задължения. По този начин става възможно в крайна сметка и постигането на най важната политическа цел на Щреземан- освобождаването на все още окупираните части на Рейнска област. Това обаче става твърде късно за съвременниците на Щреземан, а и твърде късно за самия него, тъй като той вече не е

между живите и не може да пожъне плодовете на своя труд.

Световна стопанска криза и залезът на Ваймарската република

Банковият крах от 24 октомври 1929 г. в Ню Йорк предизвиква световна валутна криза от най-голям мащаб. Вследствие на световната война САЩ печелят финансово преимущество, а „Уол Стрийт“ се е превърнала в център на световната борса, измествайки Лондон. В пострадалата от инфлация Германия, която от 1924 г. насам става в голяма степен зависима от вноса на американски капитал, започва да се изостря пагубно действащият от 1928 г. обратен стопански процес. Механизмът на кредитиране и изплащане на заемите според ожесточено оспорвания план на Янг се проваля. Също така значително се увеличава започналата да нараства още през зимата на 1928/1929 г. безработица в следствие на спадането на конюнктурата, като през февруари 1930 г. броят на безработните достига 3,5 милиона души, което става причина за радикално спадане на доходите на населението и на потреблението. Всичко това води до продължаващо намаляне на продукцията и до голям данъчен дефицит при нарасналите плащания на обезщетения за безработни и се отразява решаващо на политиката. Спорът за осигуровките на безработните в крайна сметка води до образуване на голяма коалиция между Социалдемократическата партия, ГДП, Центъра, БНП и Германска народна партия през лятото на 1928 г., за създаването на която решително работи още Щреземан. Социалдемократите се отказват да одобрят исканото от Германската народна партия съкращаване на плащанията и тъй като и двете партии упорито държат на своето мнение, се стига до разпадане на коалицията. Става ясно, че при противопоставеността на интересите на партиите и техните членове голямата коалиция не може да стигне до единни решения и че натискът на фракциите в по-силен, отколкото разбирането за политическата необходимост. Така се стига до ликвидиране на парламентарната основа на Ваймарската република. С разединяването на партиите растяло влиянието на тези кръгове, които вярват, че по време на стопанската криза трябва да се доверят на един дееспособен, независим от парламента и основан само на пълномощия кабинет с ръководни обязанности. Новоизбраният на 1 април 1930 г. райхсканцлер Хайнрих Брюнинг, който е подложен на Хинденбург от генерал Курт фон Шлайер, шеф на министерската служба при Министерството на райхсвера.

Брюнинг, който преминава от Християнското синдикално движение в Партията на центъра, е депутат в парламента от 1924 г. и работи като финансов и политически експерт. Консервативен, отличаващ се с голяма енергия и висока интелигентност,

прекалено отдаден на работата си, той е безразличен към тежкото положение на хората в Германия. По време на неговото управление, той успява да отнеме властта на парламента. Този първи канцлер, който започнал процеса на ликвидиране на немската демокрация се опитва да приложи оздравителни мерки спрямо финансовото състояние и хазната на Райха, провинциите и общините, посредством приспособяване на цените, възнагражденията и заплатите към всеобщото дефлационно развитие и чрез радикално ограничаване на вноса при паралелно увеличаване на износа. След като Райхстагът отхвърля новата специална програма за данъчно облагане, той привежда в действие тази програма чрез извънреден закон с помощта на чл. 48 от конституцията. Така стопанската криза прераства в политическа.

Когато Райхстагът отменя този извънреден закон, Брюнинг на бърза ръка разпуска парламента с указ на Хинденбург и насрочва нови избори- грешка, която се оказва непоправима. Надеждата на Брюнинг да повлияе на избирателите с такова решително действие и да спечели на своя страна буржоазното консервативно мнозинство не се сбъдва. Напротив: става това, за което предупреждават много съвременници. Екстремистките партии, които използват безскрупулно стопанската криза за пропагандни цели, решават изборната борба в своя полза. Националистите, които преди това са незначително малцинство в парламента със своите 12 депутатски места, сега влизат в Райхстага с 107 депутати. Освен това значително се увеличава и броят на депутатите от комунистическата партия. Те печелят още 23 места и разполагат със 77 вместо досегашните 54 гласа. Без промяна в поведението на Социалдемократическата партия на Германия и без нейната готовност да подкрепи парламентарно Брюнинг чрез толерантна политика правителството няма да е в състояние да функционира.

Другите държави, за които вътрешнополитическите отношения в Германия не са вече стабилни, увеличават ограничаваните досега кредитни задължения, вследствие на което безработицата, а от там и мизерията продължават да нарастват. Мнозинството от нерадикалните партии в парламента понася мълчаливо политиката на икономии, водена от Брюнинг, на която вече не могат да противодействат при започналата с приемането на националсоциалистите в Райхстага агония на Народното събрание. Дясноопозиционните законодателни предложения пречат на дейността на парламента, както и прекомерно зачестилите сцени на разправии между националсоциалисти и комунисти, които продължават на улиците между организираните привърженици от двете партии- т.нар. Щурмови отряди на националсоциалистите и Съюза на борците от Червения фронт на комунистите. Докато стопанската криза е за правителството само един финансово-политически въпрос, то за хората тя все повече се превръща във въпрос на физическо оцеляване, набавяне на хляб за утрешния ден, на дърва и въглища за идващата зима. След като Дармщатската и Националната банка като най-голяма немска банка преустановяват плащанията вследствие на отказа на чужденците да предоставят кредити, към всички немски парични институции е приет панически щурм, който води през юли 1931 г. до временно затваряне на всички банки,

спестовни каси и борси. Навред се ширят мизерия и безнадеждност, броят на безработните нараства от януари 1931г до декември с.г. от 4,9 на над 6 милиона души.

Брюнинг не съумява да облекчи физическите страдания на населението. Напротив, той се надява да овладее положението с помощта на поредни извънредни закони за ново повишаване на данъците, понижаване на заплатите, намаляване на помощите за безработни и на обществените разходи. Той се опитва да убеди чуждите държави, че е по-добре да се направят отстъпки на Германия сега, отколкото да се изчака националсоциалистите или комунистите да вземат властта в страната. В действителност той успява да постигне това, че американският президент Хърбърт Хувър предлага на страните – кредиторки на Германия, всеобщ мораториум върху плащанията за една година, който влиза в сила на 7 юли 1931 г. въпреки съпротивата на Франция. Опитът на Брюнинг да използва стопанската криза за генерална ревизия на договора от Версай се проваля. Той не успява нито да сключи стопански съюз с пострадалата в същата степен Австрия, нито урежда проблема с репарациите и намаленията във въоръжаването, наложени на Германия. Мораториумът на Хувър обаче не стига за да се затвори устата на националсоциалистическата шайка, още повече, че буржоазният център и десницата, масата на занаятчийското средно съсловие, селяните и особено младежта се чувстват ошетени от републиката и тяхната потребност от героизъм и са все по-силно повлияни от пропагандата на Хитлер. Чрез демагогско-провокативно опростяване на проблемите и изостряне на негативната страна на своя антисемитизъм срещу т.нар. „юдизация” на обществения живот, в своите изпълнени с омраза и винаги повтарящи се тиради на безбройните организирани из цяла Германия митинги с парадиране на военна сила и Хитлер се насочва срещу изтърпяното на фронта и пробужда очакванията за избавление на измъчваните от мизерия маси чрез апела към националното чувство. При това той обещава всичко на всички-: на безработните-хляб, на селяните- ниски данъци, на притежаващите имот- защита от комунизма, на тези, чиято национална гордост е засегната- нова, силна Германия, на армията- ново въоръжение, на индустриалците- богат печалби и подчинение синдикати.

Най-накрая през есента на 1931 година в Бад Харцбург е сформирана националистическа опозиция. Националсоциалисти, германски националисти,, „Стоманения шлем”, Всегерманският съюз, Организацията на селските земевладелци и отечествените съюзи сформират Харцбургския фронт и чрез своите говорители- едрия предприемача и председател на Германската национална народна партия Алфред Хугенберг, който разполага с най-крупния вестникарски концерн, някогашния финансов райхскомисар и президент на имперската банка Хялмар Шахт и Хитлер обявяват своята решимост да се разправят със системата. Точно по същото време вътрешнополитическите противоречия започват да се проявяват все повече по време на партийни събрания и на улиците. Големите и средните градове са обхванати от състояние, подобно на гражданска война, така че още в края на годината

социалдемократите се опитват да спасят републиката чрез създаване на Железния фронт, състоящ се от Социалдемократическата партия на Германия, синдикатите, спортните работнически съюзи и Съюза на имперския черно-червено-златен флаг с едно свое боево подразделение.

Това самоосъдило се на безсилие правителство- без определена партийна връзка, зависещо от доверието и извънредните закони на райхс-президента, се обявява за преизбиране на Хинденбург на изборите за президент през пролетта на 1932 г. Тъй като голяма част от аристокрацията и традиционно „националните“ кръгове гласуват срещу Хинденбург, се обявяват за кандидатиралия се Хитлер, Брюнинг търси начин да спечели за кандидатурата на Хинденбург единствените му противници- републиканските партии, социалдемократите, центристите и ГДП. На втория изборен тур 84- годишният фелдмаршал успява да се наложи и с гласовете на тези партии срещу Хитлер и срещу кандидата на комунистите, председателя на тяхната партия- Ернст Телман.

Сега Брюнинг предприема открита борба срещу партията на Хитлер и посъветван от армейски министър Вилхелм Грьонер, забранява с извънреден закон за гарантиране на държавния авторитет националсоциалистическите бойни обединения, СА и т.нар. охранителни отряди, СС, които в навечерието на изборите обграждат Берлин и вдигат на крак правителството. Хугенберг и немската националистическа преса искат и забраната на Съюза на имперския черно-червено-златен флаг, една за разлика от СА и СС абсолютно демократична и предана на държавата организация. Тъй като Хинденбург се присъединява към това искане, генерал Грьонер се сбогува с поста си на армейски министър, но си запазва управлението на вътрешното министерство, което също е на негово подчинение от октомври 1931г. С отказа на Грьонер да ръководи въоръжените сили, от армията си отива генерал, който има големи заслуги за републиката още от самото ѝ начало, както никой друг висш офицер. Хинденбург се отказва да подкрепи Брюнинг, след като националсоциалистите се оказват най-силната партия на изборите за местните ландтази в многобройните провинции, без да постигнат в действителност абсолютно мнозинство. Ядосан, че повторното му избиране става възможно само с помощта на социалдемократите, той къса напълно със своя канцлер-процес, който започва още есента на 1931г.

Положението на Брюнинг е окончателно разклатено, когато той разработва план за спиране на финансовата помощ за земите на земевладелците от територии източно по р. Елба, които вече не може да бъдат възстановени чрез оздравителни мерки, и предлагане на тези земи за публична продажба или преобразуването им в населени места. Хинденбург смята да извърши обрат на дясно, за да попречи по този начин на промяната в настроението на избирателите в полза на десните партии. Принуден от Хинденбург да се оттегли, канцлерът напуска обезсърчен и огорчен.

Политиката, провеждана през следващите осем месеца, води до приключване на политическия хаос в Германия и прокарва пътя към избирането на Хитлер за райхсканцлер, а с това и към победата на националсоциалистите над републиката. Под пагубното влияние на своите най-близки, враждебни на републиката съветници, президентът извършва желаня завой надясно. Той упълномощава Франц фон Папен да създаде един независим от политическите партии кабинет на националната концентрация. Към него принадлежи, генерал Фон Шлайхер, който поема поста на министър на въоръжените сили и препоръчва на Хинденбург Папен за шеф на правителството.

Първоначално в страната и в чужбина новото правителство е прието с огромно недоверие. Но външната политика на Папен и дипломата Константин фон Нойрат е успешна благодарение на предишната дейност на Шреземан и Брюнинг. Конференцията в Лозана през лятото на 1932г. взема решение за приключване на немските репарационни плащания, като обявява съгласието си за едно последно плащане от три милиарда златни марки от държавата. Също така Женевската конференция по разоръжаването през декември 1932 г. признава на теория заявеното от Брюнинг искане за равноправие във въоръжаването.

Във вътрешнополитически план обаче, Папен не успява да постигне своята цел да получи помощ от националсоциалистическото движение. Напротив. След разпускането на Райхстага и отмяната на забраната за националсоциалистическите бойни подразделения, което Шлайхер обещава на Хитлер като награда за проявената от него толерантност спрямо новото правителство, навсякъде из страната отново пламват кръвопролитни стълкновения. Взетите мерки като поредното отрязване на помощите за безработни, на рентите и заплатите и въвеждането на данък върху солта повишават всеобщото озлобление, както и свалянето на социалдемократическото правителство на Прусия, което е извършено чрез въвеждане на извънредно военно положение. За разлика от пуча на Кап през 1920г. сега пруското правителство не разчита на подкрепата на работниците- републиканци, които едва ли не могат да бъдат спечелени за генерална стачка, имайки се предвид ширещата се безработица. Министрите напускат правителството и предават на Папен райхскомисарята за Прусия. Така дълбоката духовна и стопанско-социална криза на Ваймарската държава е решена от Прусия, която приключва своята твърде позорна история с една образцова глава, с демокрация.

Избирането на Адолф Хитлер за райхсканцлер

Финалът на тази политика са резултатите от изборите на 31 юли. Благодарение на масивната си пропаганда националсоциалистите успяват да повторят своя успех, получават 37,4 % от дадените гласове и стават най-силната фракция в Райхстага със своите 230 места. Но със създаването се сега блокиращо мнозинство от депутатите на Националсоциалистическата германска работническа партия и Комунистическата партия на Германия Папен проиграла проиграла, спечеленото от Брюнинг толериращо мнозинство. Освен това сега националсоциалистите искат и правителствената власт. Хинденбург отказва да даде своите президентски правомощия на Хитлер и неговата партия, тъй като предсеща, че един ръководен от Хитлер и партията му кабинет може да се превърне в диктатура с всичките й последствия.

Този отказ на Хинденбург превръща веднага националсоциалистите в най-злите врагове на правителството и така става ясно, че чрез отстъпки не може да се води никаква съвместна работа с тях. Контрамерките на Папен като сурови заплахи от наказание за политически терор и насилствени действия са твърде късни и водят, както и новите извънредни закони за оживяване на стопанството, до предявяване на вот на недоверие от Райхстага. Тъй като армията не е в състояние да подкрепи държавата на Папен и създаването на една авторитарна държава, в която всички партии, синдикати и стопански обединения трябва да бъдат забранени с извънреден закон, а новоизбраният през ноември Райхстаг отново отказва да подкрепи Папен, Хинденбург сваля канцлера. На негово място той предлага Шлайхер. По-благоразумен и освободен от предразсъдъци, той търси начин да се сближи със синдикатите и социалистическото крило на националсоциалистите, чийто най-значителен представител е Грегор Щрасер. На изборите през ноември броят на гласовете за националсоциалистите пада на 33,1%. По-слабото участие в изборите, примирието и разочарованието от неуспешните преговори на Хитлер с Хинденбург и страхът от радикализъм на националсоциалистите и техния водач отнемат над 2 милиона избиратели от Националсоциалистическата германска работническа партия. Така възможността тя да се разцепи след провала на изборите не е изключена. Щрасер, който се страхува, че националсоциалистите ще изразходват силите си в безполезна опозиция, изразява готовност да участва в кабинета на Шлайхер като вицеканцлер. Тогава Хитлер го освобождава от състава на своите партийни служители, преодолява вътрешнопартийната криза и укрепва своята вече непоклатима в бъдеще позиция на водач. След като преговорите на Шлайхер с християнските движения и свободните синдикати, с партиите от центъра и със социалдемократите не водят до никакви реални резултати и ръководството на Социалдемократическата партия забранява на синдикатите да провеждат други преговори с канцлера, Шлайхер иска да разпусне Райхстага, да обяви кризисно положение в държавата, да забрани Националсоциалистическата германска работническа партия и Комунистическата партия на Германия и да насрочи нови избори след шест месеца. Когато Хинденбург отказва да одобри неговите предложения Шлайхер се оттегля.

Междувременно непримиримо скараният със своя приемник Папен постига сближаване между немския националист Хугенберг, националсоциалист Хитлер и водача на фронтоваците Франц Зелдте. Те се обединяват около идеята да образуват общо правителство с канцлер Хитлер и вицеканцлер Папен. Три дни след това Хинденбург предава под натиска на Папен ръководството на правителството на Хитлер.

Напълно подценявайки личността на Хитлер, Хугенберг и Папен вярват, че ще обвържат и ангажират демагога с едно правителство, в което участват само трима националсоциалисти: Хитлер като канцлер, Вилхелм Фрик като министър на вътрешните работи и Херман Гьоринг като министър без портфейл и комисар по въздушния транспорт. Те смятат, че назначавайки Хитлер могат да държат под контрол немските националсоциалисти и консерватори. Скоро става ясно, че това е илюзия и Хитлер използва дадената му власт, за да осъществи формулираните в книгата му „Моята борба” и в безбройните му политически възгледи, които другите възприемат единствено като пропаганда.

Това правителство, зад което застава точно една трета от националсоциалистическите и 7% от избирателите на Германската националсоциалистическа партия, предопределя края на Ваймарската република. Без помощ отвън, тя не може да се справи с тежестите и последиците от загубената война. Липсващото разбиране от страна на победителите я обременяват още в началото с тежести, които и стабилна държава с продължителни демократични традиции трудни би понесла. Колко кратък е периодът в който младата република успява да използва свободата, формулирана от нея в конституцията. Поради стария навик към дирижирано изградени върховно държавно управление и власт, партиите и техните избиратели не са научени на самостоятелни действия и поставят реда над свободата, която те получават след края на войната. Техните потиснати национални желаниа, както и хаосът, предизвикан от инфлацията, безработицата и тежкото икономическо положение, изкривяват погледа им за действителността и засилват тенденцията към реставрация. В своите страхове те обръщат все по-малко внимание на стойността на демократичните права, пренебрегват правото на контрол в периодичните избори, разколебани от противоположните интереси на модерното индустриално общество и по този начин парализират системата. Когато накрая демократичните партии поставят своите интереси над съдбата на нацията, тя се превръща в играчка на антидемократичните и обсебени от властта демагози, които използват властта си и поверената им свобода, за да унищожат изобщо свободата и да ликвидират извоюваната в кризата демокрация.